

Beogradska filharmonija
Sezona 2021/22
Baš smo vas se uželeli

Petak, 1. oktobar 2021.

Gabrijel Felc
Johanes Mozer, violončelo

Dmitrij Šostakovič
Koncert za violončelo i orkestar br. 1, op. 107

Allegretto
Moderato
Cadenza – *Attacca*
Allegro con moto

Trajanje: oko 28 minuta

Dmitrij Šostakovič
Simfonija br. 10, op. 93 u e-molu

Moderato
Allegro
Allegretto
Andante - Allegro

Trajanje: oko 45 minuta

Koncert za violončelo i orkestar br. 1 Dmitrija Šostakoviča (1906-1975) nastao je 1959. godine. Kompozitor ga je posvetio svom prijatelju, Mstislavu Rostropoviču, koji ga je naučio napamet za svega četiri dana, i premijerno izveo 1959. godine u Lenjingradu, pod upravom Jevgenija Mravinskog. Danas se delo smatra jednim od najzahtevnijih u čitavoj literaturi namenjenoj violončelu, uz *Sinfoniju končertante* Sergeja Prokofjeva. Sa ovim ostvarenjem deli izvesne sličnosti, što se prevashodno odnosi na istaknutu ulogu udara timpana. Autor je sam naveo da je impuls za stvaranje koncerta bio upravo njegova impresioniranost delom Prokofjeva.

Prvi stav počinje glavnom temom sastavljenom od četiri tona, izvedenom iz Šostakovičevog muzičkog potpisa, sekvencom de-es-ce-ha (D-S-C-H). Motiv se pojavljuje kroz čitavo delo, izuzev u drugom stavu, što koncertu daje cikličnu strukturu.

Drugi, treći i četvrti stav se izvode bez pauze. Nakon drugog, elegičnog, sledi kadenca na mestu trećeg, koja predstavlja stav za sebe. U finalu kompozitor na mestu druge teme koristi iskrivljenu verziju *Suliko*, jedne od Staljinovih omiljenih pesama. Sledi naizmenično izlaganje tema iz prvog, kao i ranijih i novih tema iz finalnog stava. Koncert završava sa sedam udaraca timpana.

Priča o stalnom sukobu **Dmitrija Šostakoviča (1906-1975)** sa sovjetskim vlastima, veoma je poznata. Počela je, naizgled naivno, još dok je Šostakovič bio dvadesetogodišnjak, da bi se vremenom produbila, često dostižući dramatične razmere, i na kraju rezultirala potpunim povlačenjem njegovih dela iz javnosti. Posle velikog sukoba iz februara 1948. godine, Šostakovič ne samo da je zabranio izvođenje svog Prvog violinskog koncerta, već je odlučio i da potpuno prekine sa pisanjem simfonija, sve dok je Staljin živ. Pošto je na ličnom primeru iskusio svu gorčinu i javno poniženje prouzrokovano brutalnim i neosnovanim napadima, neosporno je da su ovi događaji snažno uticali na Šostakoviča i zauvek promenili ne samo njegov život, već i čitav tok razvoja sovjetske muzike.

Konačno, 5. marta 1953. godine, do Šostakoviča je stigla vest o Staljinovoj smrti. Njegov prvi potez bio je da javnosti prezentira dela koja je prethodno povukao, a na leto iste godine počeo je da radi na novoj simfoniji, koju je završio neverovatnom brzinom. **Simfonija br. 10** je delo koje označava novi početak i, u formi simfonije, sumira sve što je Šostakovič do tada imao da kaže.

Delo tako predstavlja kompozitorovo oslobađanje od svega što se tokom godina Staljinove represije u njemu taložilo, i anticipira nov i prosvetljujući period koji se nalazio pred njim.

Simfonija br. 10, po mišljenju mnogih kritičara, najbolja od ukupno petnaest Šostakovičevih simfonijskih dela, premijerno je izvedena u Lenjingradu, decembra 1953. godine pod upravom Jevgenija Mravinskog. Delo je odmah izazvalo toliku pažnju da je Udruženje sovjetskih kompozitora ubrzo priredilo i trodnevnu konferenciju posvećenu isključivo ovoj simfoniji.

Šostakovičev princip *metamorfoze* tematskog materijala, što podrazumeva transformaciju teme pomoću repeticija i različitih modifikacija, pri čemu njena osnova uvek ostaje jasno prepoznatljiva, karakterističan je za uvodni stav. Tačnije, ovaj princip primenjen je u čitavom delu, što mu je omogućilo izvesnu cikličnu koheziju. Drugi stav, po formi skerco, prema opisu samog autora, predstavlja Staljinov portret. Treći, lagani stav, sadrži Šostakovičev muzički potpis, sekvencu od četiri tona, de-es-ce-ha (D-S-C-H). Finalni stav, žestoki *Allegro*, donosi upečatljivu plesnu figuru, dok u nastavku preovlađuju ritmički i melodijski obrasci, karakteristični za rusku narodnu pesmu. U završnom odseku, kompozitor ponovo koristi moto D-S-C-H, kao da nije želeo da ostavi sumnju u značaj ove simfonije kao njegovog ličnog svedočanstva – ipak, ne toliko o strahotama Staljinovih godina, koliko o vitalnosti njegovog kreativnog impulsa.

mr Asja Radonjić